

ЦИФРОВА ЕКОСИСТЕМА В ЕКОНОМІЦІ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Радєв Дмитро Валерійович
аспірант

Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

Концепція «цифрової екосистеми» у контексті економічних досліджень дозволяє репрезентувати динамічні взаємозв'язки та процеси, характерні для комплексних економічних систем, які функціонують у цифровій економіці. Ця концепція акцентує на критичній ролі взаємозалежності між учасниками, які можуть одночасно знаходитись у стані конкуренції та колаборації з метою адаптації до змін інституціонального середовища. Використання інституціональної теорії для аналізу цифрових економічних екосистем дозволяє глибше зрозуміти, як інституціональне середовище та дії інституціональних акторів впливають на інноваційний процес формування та розвитку екосистем.

На підґрунті узагальнення наукових досліджень виокремлено основні елементи цифрової екосистеми в економіці:

1. Інституціональне середовище. Цифрові екосистеми функціонують у межах інституціонального середовища, у межах якого компанії можуть формувати і управляти конкурентними перевагами. Сучасне інституціональне середовище вимагає від компаній здатності до створення синергії через стратегічні партнерства та коопетицію, тобто одночасну конкуренцію та співпрацю. Цей підхід дозволяє максимізувати цінність для всіх учасників екосистеми та сприяє створенню інноваційного середовища. Компанії можуть використовувати цифрові платформи як фундамент для розвитку екосистем, що сприяє інноваціям та спрощує інтеграцію продуктів і послуг від різноманітних учасників [1].

2. Інституціональні актори. Екосистеми представляють собою взаємопов'язані мережі організацій, які охоплюють постачальників, розподільників, клієнтів, партнерів, регуляторів та інших стейкхолдерів. Бізнес-екосистеми інтегрують в себе потенційно необмежену множину компаній, що співпрацюють з метою здобуття конкурентних порівняльних переваг через створення симбіотичних зв'язків. Такі екосистеми забезпечують учасникам здатність до експансії за межі своєї первинної доменної сфери за рахунок екосистеми. Це досягається завдяки використанню наявної ринкової сили, технологічних можливостей і репутації для розширення на

суміжні ринки, що, у свою чергу, дозволяє учасникам генерувати нові цінності, недосяжні для них без екосистеми, а споживачам – отримувати додаткові користі. Цифрові бізнес-екосистеми каталізують трансформацію традиційних виробничих ресурсів у цифрові послуги, що призводить до зростання сервісизації міжнародної економіки [2].

3. Інституціональні стратегії. Компанії та інші організації в цифрових економічних екосистемах розробляють інституціональні стратегії, щоб максимізувати свої переваги та мінімізувати ризики в інституційному середовищі. Визначимо ключові інституціональні стратегії: адаптація до інституціональних рамок; інституціональне вбудування; мережеві стратегії; партнерство, коаліції та альянси; лобіювання за зміни; адвокація; інновації в межах інституціональних рамок; інноваційне експериментування поза межами інституціональних рамок; клієнтоорієнтованість. В управлінні цифровими екосистемами цінними стратегічними орієнтирами стають гнучкість, інноваційне лідерство та здатність до співпраці [3].

4. Інституціональні рамки в цифровій екосистемі відіграють фундаментальну роль у визначенні правил гри для всіх учасників та формуванні умов для інноваційного розвитку. Вони становлять комплекс правових, нормативних, етичних та культурних принципів і положень, що регулюють взаємодії між акторами цифрової екосистеми. Інституціональні рамки забезпечують стабільність та передбачуваність, необхідні для інвестицій та довгострокового планування. Водночас вони мають бути достатньо гнучкими, щоб адаптуватися до швидких змін у цифровому світі, сприяючи інноваціям та експериментам.

5. Інституціональні процеси. Вони охоплюють широкий спектр діяльності від встановлення правил і норм до модифікації та застосування існуючих інституційних рамок у відповідь на нові технологічні та соціальні виклики. Інституціональні процеси в цифровій екосистемі можна розділити на три основні категорії: створення (розробка), функціонування (застосування) та адаптація (модифікація). Загалом вони сприяють створенню стабільного, безпечного та інноваційного середовища, що може ефективно адаптуватися до швидких змін у технологіях та соціально-економічних умовах [3].

6. Інституціональні зміни. Цифрові екосистеми можуть ініціювати або сприяти інституціональним змінам, адаптуючи правила та норми до нових технологічних реалій. Ці зміни є відповіддю на нові виклики та можливості цифрової трансформації та спрямовані на стимулювання інновацій, захист прав користувачів і забезпечення стійкого розвитку цифрової екосистеми. Основні напрями

інституціональних змін: адаптація правових рамок; нормативна гнучкість; етичні та культурні адаптації; участь зацікавлених сторін.

Такий підхід дозволяє упорядкувати складну структуру цифрової екосистеми з позицій інституціональної теорії, проаналізувати роль формальних і неформальних інститутів у формуванні поведінки учасників екосистеми; дослідити її інституціональну динаміку; виявити взаємовплив інститутів та акторів екосистеми, розробити інституціональні стратегії з метою ініціювання, сприяння або адаптації до інституціональних змін.

Список використаних джерел:

1. Jacobides M., Cennamo C., Gawer A. Towards a theory of ecosystems. *Strategic Management Journal*. 2018. Vol. 39(8). P. 2255–2276.
2. Резнікова Н., Шлапак А., Іващенко О. Від промислових екосистем до екосистем цифрової економіки: нові бізнес-моделі і моделі конкуренції в умовах діджиталізації міжнародної торгівлі товарами і послугами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 2 (316). С. 332–340. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-52>
3. Williams T. Product Ecosystems: Extrinsic Value in Product Design. Queensland University of Technology, 2019. 363 p. URL: https://eprints.qut.edu.au/132602/1/Timothy_Williams_Thesis.pdf